

पर्याप्तकृत्स्नस्य विविक्तितस्यार्थस्य निर्वाहकं वचनं येषां तान् ॥ २३ ॥ २४ ॥ वर्ज्यानाह हीनेत्यादिना हीनतेजसामित्रेणाभिसंस्पृष्टः संबद्धः न व्यवस्यति न कर्तव्या कर्तव्ये निश्चिनोति ॥ २५ ॥ बहुगुणयुक्तोऽपि किं चिद्विषययुक्तस्याज्यइत्याह एवमिति ॥ २६ ॥ अणुषु सूक्ष्मेषु ॥ २७ ॥ प्रापयितुं समापयितुं ॥ २८ ॥ केवलादिति आरंभशूरोऽपि पूर्वः कर्मणः फलविशेषान् ज्ञातुं शक्नोतीत्यर्थः ॥ २९ ॥ ३० ॥ ३१ ॥ अनुरक्तलक्षणमाह

पर्याप्तवचनान्वीराप्रतिपत्तिविशारदान् ॥ कुलीनान्सत्त्वसंपन्नानि गितज्ञाननिष्ठुरान् ॥ २३ ॥ देशकालविधानज्ञानभर्तृकार्यहितैषिणः ॥ नित्यमर्थेषु सर्वेषु राजकुर्वीत मंत्रिणः ॥ २४ ॥ हीनतेजोऽभिसंस्पृष्टो नैव जातु व्यवस्यति ॥ अवश्यं जनयत्येव सर्वकर्मसु संशयं ॥ २५ ॥ एवमल्पश्रुतो मंत्री कल्याणाभिजनोऽप्युत ॥ धर्मार्थकामसंयुक्तो नालं मंत्रं परीक्षितुं ॥ २६ ॥ तथैवानभिजातोऽपि काममस्तु बहुश्रुतः ॥ अनायक इवाचक्षुर्मुल्यत्यणुषु कर्मसु ॥ २७ ॥ यो वाप्यस्थिरसंकल्पो बुद्धिमानागतागमः ॥ उपायज्ञोऽपि नालं सकर्मप्रापयितुं चिरं ॥ २८ ॥ केवलात्पुनरादानात्कर्मणो नोपपद्यते ॥ परामर्शो विशेषाणामश्रुतस्येह दुर्मतेः ॥ २९ ॥ मंत्रिण्यननुरक्ते तु विश्वासो नोपपद्यते ॥ तस्मादननुरक्ताय नैव मंत्रं प्रकाशयेत् ॥ ३० ॥ व्यथयेद्विसंराजानं मंत्रिभिः सहितो नृजुः ॥ मारुतोऽपि हितच्छिद्रैः प्रविश्याग्निरिव द्रुमं ॥ ३१ ॥ संक्रुद्धश्चैकदा स्वामी स्थानाच्चैवापकर्षति ॥ वाचाक्षिपति संरब्धः पुनः पश्चात्प्रसीदति ॥ ३२ ॥ तानि तान्यनुरक्तेन शक्यानि हितं तितिक्षितुं ॥ मंत्रिणां च भवेत्क्रोधो विस्फूर्जितमिवाशनेः ॥ ३३ ॥ यस्तु संहरते तानि भर्तुः प्रियचिकीर्षया ॥ समानसुखदुःखं तं पृच्छेदर्थेषु मानवं ॥ ३४ ॥ अनृजुस्त्वनुरक्तोऽपि संपन्नश्चेतरैर्गुणैः ॥ राज्ञः प्रज्ञानयुक्तोऽपि न मंत्रं श्रोतुमर्हति ॥ ३५ ॥ यो मित्रैः सह संबद्धो न पौरान् बहु मन्यते ॥ असुहृत्तादृशो ज्ञेयो न मंत्रं श्रोतुमर्हति ॥ ३६ ॥ अविद्वानशुचिः स्तब्धः शत्रुसेवी विकथनः ॥ असुहृत्क्रोधनोलुब्धो न मंत्रं श्रोतुमर्हति ॥ ३७ ॥ आगंतुश्चानुरक्तोऽपि काममस्तु बहुश्रुतः ॥ सत्कृतः संविभक्तोऽपि न मंत्रं श्रोतुमर्हति ॥ ३८ ॥ विधर्मतो विप्रकृतः पितायस्या भवत्पुरा ॥ सत्कृतः स्थापितः सोऽपि न मंत्रं श्रोतुमर्हति ॥ ३९ ॥ यः स्वल्पेनापि कार्येण सुहृदाक्षारितो भवेत् ॥ पुनरन्यैर्गुणैर्युक्तो न मंत्रं श्रोतुमर्हति ॥ ४० ॥ कृतप्रज्ञश्च मेधावी बुधो जानपदः शुचिः ॥ सर्वकर्मसु यः शुद्धः समं मंत्रं श्रोतुमर्हति ॥ ४१ ॥ ज्ञानविज्ञानसंपन्नः प्रकृतिज्ञः परात्मनोः ॥ सुहृदात्मसमो राज्ञः समं मंत्रं श्रोतुमर्हति ॥ ४२ ॥

त्रिभिः संक्रुद्ध इति संक्रुद्धः स्वामी कदाचिदाश्वासितमपि अधिकारच्युतं करोति कदाचित्पुरुषमुक्त्वाऽप्यनुगृह्णाति तच्चानुरक्तेनापि मंत्रिणा सोऽदुमशक्यं मंत्रिकोपश्ववज्जपात्तु न्योतो नित्यं राजहितार्थं यस्तानि सोऽदुंशक्रुयात्स एवानुरक्तस्तमेव राजापृच्छेदित्यर्थः ॥ ३२ ॥ ३३ ॥ ३४ ॥ ३५ ॥ ३६ ॥ ३७ ॥ आगंतुर्नूतनः सोऽप्यविश्वास्य इत्यर्थः ॥ ३८ ॥ विधर्मतः अन्यायेन ॥ ३९ ॥ आक्षारितो धनपहणेन रिक्तः कृतः ॥ ४० ॥ उपादेयानाह सर्वेति जानपदः स्वदेशजः ॥ ४१ ॥ परस्य शत्रोः आत्मनः प्रकृतीः स्वाम्यमात्यादिकाः जानातीति प्रकृतिज्ञः ॥ ४२ ॥